

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Název vzdělávacího materiálu:	Světová a česká literatura 19. století - struktura maturitního okruhu a úkoly
Číslo vzdělávacího materiálu:	VY_32_INOVACE_CJL1.2.01b
Autor vzdělávacího materiálu:	PhDr. Olga Šimandlová
Období, ve kterém byl vzdělávací materiál vytvořen:	Říjen 2013
Vzdělávací oblast:	Jazyk a jazyková komunikace
Vzdělávací obor:	Český jazyk a literatura
Vzdělávací předmět:	Český jazyk a literatura
Tematická oblast:	Světová a česká literatura 19. století
Ročník, pro který je vzdělávací materiál určen:	4. ročník gymnázia (vyšší stupeň)
Anotace:	Vzdělávací materiál slouží jako struktura maturitního okruhu při opakování učiva ve 4. ročníku při přípravě na maturitní zkoušku. Obsahuje cvičné úkoly k ověření poznatků. Inovuje výuku využitím pracovních listů v papírové podobě nebo na foliích k projekci na meotaru.
Citace použitých zdrojů:	POLÁŠKOVÁ, Taťána, MILOTOVÁ Dagmar, DVOŘÁKOVÁ Zuzana. <i>Literatura: přehled středoškolského učiva</i> . 2. vyd. Třebíč: Petra Velanová, 2006. ISBN 80-902571-6-X. s. 61-94. Vlastní zdroje.
Vzdělávací materiál vytvořen v rámci projektu Sportovní gymnázium - škola 21. století	

Světová a česká literatura 19. století

V literatuře se odrazily:

- národní obrození
- preromantismus
- romantismus
- realismus, kritický realismus, naturalismus
- generace májovců
- generace ruchovců a lumírovců
- úkoly k tématu Světová a česká literatura 19.století

1. Literatura 1. poloviny 19. století - národní obrození

1.1 První fáze obrození (fáze obranná) 70. léta 18. století - 20. léta 19. století

Jazykověda:

Josef Dobrovský - německy psané: Podrobná mluvnice češtiny, Německo-český slovník, Dějiny české řeči a literatury

latinsky psané: Základy jazyka staroslověnského

Karel Ignác Thám - Obrana jazyka českého proti zlobivým jeho utrhačům

Poezie:

Václav Thám - Básně v řeči vázané

Antonín Jaroslav Puchmajer - almanach Sebrání básní a zpěvů (Óda na Jana Žižku, Óda na jazyk český)

Václav Matěj Kramerius - nakladatelství Česká expedice, novinář

Krameriusovy c. k. pražské poštovské noviny (Krameriusovy c. k. vlastenské noviny)

Obrozenecké divadlo:

1738 **divadlo v Kotcích v Praze** - první česká hra Kníže Honzík uvedena roku 1771

1783 **Stavovské divadlo v Praze** (původně Nosticovo divadlo)

1786 divadlo **Boudaneboli Vlastenecké divadlo**

Václav Thám - hry Břetislav a Jitka, Vlasta a Šárka

Karel Ignác Thám - překlady několika her Shakespeara, Moliéra, Schillera

Prokop Šedivý - lidové frašky Masné krámy, Pražští sládci

Václav Kliment Klicpera - jednoaktovky: veselohry Rohovín čtverrohý, Divotvorný klobouk, Veselohra na mostě, Každý něco pro vlast

Matěj Kopecký - loutkové divadlo

1.2 Druhá fáze obrození ofenzivní: 20.léta 19. století - 1848

Jazykověda:

Josef Jungmann- Slovesnost, Historie literatury české, Slovník česko-německý, Rozmlouvání o jazyce českém, překlady Goetha, Schillera aj.

Dějepisectví:

František Palacký- Dějiny národa českého v Čechách a v Moravě založil Časopis Českého muzea a podílel se na založení Matice české

Pavel Josef Šafařík-Počátkové českého básnictví, obzvláště prozodie (spolus F.Palackým), Dějiny slovanského jazyka a literatury podle všech nářečí, Slovanské starožitnosti

RKZ - Rukopis královédvorský a zelenohorský (autory asi Václav Hanka a Josef Linda)

2. Preromantismus

počátek 19. století - přibližně 1830

Ján Kollár - básnická sbírka Slávy dcera

ohlasová poezie:

František Ladislav Čelakovský- Ohlasy písní ruských, Ohlasy písní českých

Karel Jaromír Erben- Kytice z pověstí národních, Prostonárodní české písně a říkadla, Sto prostonárodních pohádek a pověstí slovanských v nářečích původních

3. Romantismus ve světové a české literatuře

30. – 40. léta 19. století

3.1 Romantismus ve světové literatuře

a) anglická literatura

George Gordon Byron-epos ChildeHaroldova pouť

Walter Scott - historické romány Ivanhoe, Waverly

PercyBysshe Shelley- lyrické drama Odpoutaný Prométheus

b) francouzská literatura

Viktor Hugo- básnický cyklus Legenda věků, romány Chrám Matky Boží v Paříži, Dělníci moře, Bídničci (Ubožáci)

Stendhal(HenriBeyle) - romány Červený a černý, Věznice (kartouza) parmská

Alfréd de Musset- románová kronika s autobiografickými rysy Zpověď dítěte svého věku

Alexander Dumas- dobrodružné romány Tři mušketýři, Hrabě Monte Christo

c) ruská literatura

Alexandr Sergejevič Puškin- veršovaný román Evžen Oněgin, poéma Kavkazský zajatec
prózy Piková dáma, Kapitánská dcerka, tragédie Boris Godunov

Michail Jurjevič Lermontov- básnická skladba Démon, román Hrdina naší doby

d) německá literatura

Novalis(Fridrich von Hardenberg) - sbírka Hymny noci

bratři **Jakob a Wilhelm Grimmové**- německé lidové pohádky

Heinrich Heine- Kniha písní (báseň Lorelei)

e) americká literatura

Edgar Allan Poe-básnická skladba Havran, povídky Jáma a kyvadlo

3.2 Romantismus v české literatuře

Karel Hynek Mácha-lyricko-epická báseň Máj

cyklus Obrazy ze života mého(romantické povídky Večer na Bezdězu, Marinka, Cikáni)

Josef Kajetán Tyl-redigoval časopis Květy

historické hry Dekret kutnohorský, Jan Hus

hry se sociální tematikou Paličova dcera, Pražský flamendr

veselohra Fidlovačka aneb Žádný hněv a žádná rvačka

báchorky Strakonický dudák, Lesní panna, Jiříkovo vidění, Tvrdohlavá žena

Karel Sabina- libreto Braniboři v Čechách a Prodaná nevěsta

romány Na poušti, Oživené hroby

Josef Václav Frič-sbírka politické lyriky Písně z bašty

4. Realismus ve světové a české literatuře, kritický realismus, naturalismus

4.1 Realismus ve světové literatuře

a) anglická literatura

Charles Dickens-romány Oliver Twist, Malá Doritka, David Capperfield

Kronika Pickwickova klubu

b) francouzská literatura

Honoré de Balzac-cyklus románů Lidská komedie: Otec Goriot, Ztracené iluze,
Lesk a bída kurtizán, Evženie Grandetová

Gustav Flaubert-romány Paní Bovaryová, Citová výchova

Guy de Maupassant - „mistr krátkých próz“: povídky Kulička, Věno, Miláček

Emil Zola-naturalismus, cyklus románů Rougon-Macquartové

romány Zabiják, Nana

c) ruská literatura

Nikolaj Vasiljevič Gogol - satirická komedie Revizor, román Mrtvé duše

Ivan Sergejevič Turgeněv- povídky Lovcovy zápisky, román Otcové a děti

Fjodor Michajlovič Dostojevskij-romány Zločin a trest, Bratři Karamazovi, Idiot

d) americká literatura

Mark Twain- romány Dobrodružství Toma Sawyera, Dobrodružství Huckleberryho Finna

4.2 Realismus v české literatuře

Karel Havlíček Borovský- epigramy

satirické skladby Tyrolské elegie, Křest sv. Vladimíra, Král Lávra

Božena Němcová-popisný realismus, národopisná studie Obrazy z okolí domažlického, povídky Babička, V zámku a podzámčí, Divá Bára, pohádky Národní báchorky a pověsti, Slovenské pohádky a pověsti

5. Generace májovců (česká literatura 60. – 70. léta 19. století)

1858 - almanach Máj

Vítězslav Hálek - lyrické sbírky Večerní písně, V přírodě

epická sbírka Pohádky z naší vesnice

povídky Na vejminku, Poldíkumař, Muzikantská Liduška, Na statku a v chaloupce

Jan Neruda-básnické sbírky Hřbitovní kvítí, Knihy veršů, Písně kosmické, Balady a romance, Prosté motivy, Zpěvy páteční

próza: Povídky malostranské, Různí lidé, Studie krátké a kratší, Žerty hravé a dravé,

Menší cesty, Obrazy z ciziny

fejetony

Karolína Světlá- povídky Vesnický román, Kříž u potoka, Frantina, Černý Petříček

Jakub Arbes-romaneta Newtonův mozek, Svatý Xaverius

Adolf Heyduk-sbírka básní Cimbál a husle

6. Generace ruchovců a lumírovců

česká literatura 70. - 80. let 19. století

a) ruchovci = skupina národní

Svatopluk Čech- alegorické básně Evropa a Slavie

politická lyrika Jitřní písně, Nové písně, Písně otroka

satira ve verších zvířecí epos Hanuman

próza Pravý výlet pana Broučka do Měsíce, Nový epochální výlet pana Broučka, tentokrát do 15. století

Eliška Krásnohorská - libreto k operám Hubička, Tajemství, Čertova stěna

K „národní škole“ se hlásili také autoři historické prózy:

Alois Jirásek - Staré pověsti české, romány Mezi proudy, Proti všem, Bratrstvo,

Husitský král, Z Čech až na konec světa, Temno, Skály, Skaláci, Psohlavci, F.L.Věk, U nás, novela Filozofská historie

historické hry: Jan Hus, Jan Žižka, Jan Roháč

Zikmund Winter - román Mistr Kampanus

b) lumírovci = škola kosmopolitní

Josef Václav Sládek-překlady dramát Shakespeara

sbírky Básně, Selské písně a České znělky

tzv. rodinná poezie: Zlatý máj, Skřivánčí písně, Zvony a zvonky

Jaroslav Vrchlický-sbírky intimní poezie Dojmy a rozmary, Eklogy a písně, Okna v bouři

přírodní lyrika Strom života

vlastenecká poezie Má vlast

epický cyklus sbírek Zlomky epopoje

veselohra Noc na Karlštejně, tragédie Hippodamie

překlady z angličtiny, francouzštiny, němčiny, polštiny aj. celkem z 18 světových literatur

Julius Zeyer-epické skladby Vyšehrad, Čechův příchod, Karolinská epopoje

romány Román o věrném přátelství Amise a Amila, Jan Maria Plojhar

pohádka Radúz a Mahulena

7. ÚKOLY K TÉMATU SVĚTOVÁ A ČESKÁ LITERATURA 19. STOLETÍ

1. Objasněte termín národní obrození a uveďte nejvýznamnější představitele tohoto období a jejich dílo.
2. Které divadelní scény patří u nás k nejstarším?
3. Co víte o tzv. ohlasové tvorbě a jejích tvůrčích obdobích preromantismu?
4. Na zvoleném díle ze světové nebo české literatury doby romantismu objasněte, jaké jsou typické znaky romantického díla.
5. Proč František Xaver Šalda označil Máchu slovy „Mácha - snivec a buřič“?
6. Které autory můžete uvést jako významné představitele kritického realismu 19. století?
7. Objasněte termíny kritický realismus a naturalismus, co mají společné a čím se odlišují?
8. Na konkrétních dílech objasněte, proč považujeme K. H. Borovského a B. Němcovou za průkopníky realismu v české literatuře.
9. Jaké umělecké cíle prosazovali májovci a kdo se k nim hlásil?
10. Čím si byli odlišní ručovci a lumírovci? Uveďte představitele obou literárních skupin a co víte o jejich tvorbě.